

**SOCIJALNA KARTA ROMKINJA U
BOSNI I HERCEGOVINI**

Socijalna karta Romkinja u Bosni i Hercegovini

Udruženje žena Romkinja „Bolja budućnost“ grada Tuzla

IMPRESSUM

Autorica:

Mr. Aida Mehdić

Stručna konsultantica za izradu socijalne karte:

Subhija Bajrić

Prijelom i dizajn:

OFF-SET štamparija

Izdavač:

Udruženje žena Romkinja „Bolja budućnost“ grada Tuzla

Za izdavača:

Indira Bajramović

Tiraž:

100

Štamparija:

OFF-SET štamparija

Tuzla, 2020

Dokument je nastao uz podršku i saradnju:

Sadržaj ne odražava stajalište fondacije Kvinna till Kvinna, nego je za njega odgovorno Udruženje žena Romkinja „Bolja budućnost“ Grada Tuzla. Autorice su u potpunosti odgovorne za sadržaj. Materijal nije moguće kopirati bez dozvole izdavača.

UVOD

Socijalna karta je, po svom karakteru i sadržini, multidisciplinarno statističko istraživanje i u osnovi predstavlja precizno i dokumentovano "snimanje" svih materijalnih i nematerijalnih vrijednosti kojima u momentu "snimanja" raspolaže jedno domaćinstvo u svom punom sastavu. Posebno je značajna za razvoj, planiranje i poduzimanje mjera socijalne politike i zaštite. Izradom socijalne karte se u konačnici ostvaruju mogućnosti planiranja adekvatnih mjeri socijalnih politika na poboljšanju životnih i radnih uslova građana/ki, a na temelju objektivnog, realnog činjeničnog stanja.

U cilju prikaza realnog stanja prava i potreba Romkinja, UŽR „Bolja budućnost“ Grada Tuzla u saradnji sa Ženskom romskom mrežom „Uspjeh“ Bosne i Hercegovine uz podršku Švedske feminističke organizacije Kvinna Till Kvinna smatrala je za shodno da pristupi izradi socijalne karte Romkinja Bosne i Hercegovine.

Ženska romska mreža „Uspjeh“ Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ŽRM) okuplja 5 organizacija i 5 pojedinki koje djeluju na području Federacije BiH i RS-a. U cilju što vjerodostojnjeg prikaza stanja populacije čije interesu i prava zagovara, ŽRM je odlučila da kroz izradu socijalne karte Romkinja da uvid široj društvenoj zajednici u stanje ženske romske populacije sa područja na kome, između ostalih, djeluju članice ŽRM u lokalnom smislu. Također, socijalna karta predstavlja svojevrstan alat koji će pomoći u daljim zagovaračkim aktivnostima ŽRM, kao i planovima i smjerovima djelovanja. Treba napomenuti da ipak, socijalna karta predstavlja statistički prikaz stanja populacije iz uzorka, a ne stanje svake romske zajednice ili Romkinje ponaosob.

Prilikom uvida u podatke o stanju u romskim zajednicama, nerijetko se susreće niz oprečnih podataka, počevši od brojnosti same romske populacije na području Bosne i Hercegovine, pa do nemogućnosti dobivanja uvida u stvarno stanje podataka zbog nepostojanja adekvatne statistike koja bi prikazala realno stanje Romkinja kada je u pitanju obrazovanje, zapošljavanje, stanovanje, nasilje, diskriminacija, itd.

Imajući u vidu stanje prava i položaja Romkinja u Bosni i Hercegovini, može se konstatovati da Romkinje predstavljaju jednu od najugroženijih kategorija stanovništva u Bosni i Hercegovini i jednu od kategorija stanovništva koja je u najvećoj mjeri socijalno isključena. Gledano iz rodne perspektive može se sa sigurnošću reći da Romkinje trpe višestruku isključenost i diskriminaciju. Kada govorimo o položaju Romkinja u BiH, statistički i stvarni pokazatelji ukazuju na to da je njihov položaj izrazito težak u skoro svim sferama života. Sa sigurnošću, također, može se konstatovati da su Romkinje u BiH diskriminirane po više osnova: zato što su žene i zato što pripadaju nacionalnoj manjini koja je u bh. društvu nedovoljno zaštićena, kao i zbog ekonomske situacije u kojoj se nalaze, te zbog toga bivaju izloženije većem riziku od trgovine ljudima i nasilja u porodici. Značajan broj Romkinja u BiH nema adekvatan pristup zdravstvu, socijalnoj zaštiti i zaposlenju. Broj djevojčica Romkinja koje pohađaju osnovnu školu je značajno manji u odnosu na broj dječaka (3:7). Nadalje, samo 2-3% Roma je zaposleno u javnom sektoru u BiH, a siromaštvo u ovoj grupi stanovništva je 4 puta veće od nacionalnog prosjeka. Dosadašnja istraživanja govore da su Romkinje više izložene nasilju u odnosu na ne-Romkinje, te je čak 20% Romkinja izloženo različitim oblicima nasilja u porodici. Ovi podaci ukazuju na to da je stanje u ovoj populaciji izuzetno zabrinjavajuće i da su Romi diskriminirani i gotovo u potpunosti isključeni iz svih sfera života.¹

Iako su brojni programi koje su podržale međunarodne organizacije, ali i domaće institucije, bili usmjereni na rješavanje problema romske populacije u BiH, rezultati nisu zadovoljavajući. Nisu provedeni djelotvorni programi kojima bi se sistemski unaprijedilo obrazovanje i zapošljavanje djevojčica i žena romske nacionalnosti, te njihov pristup zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti. Neuspjeh ovakvih politika se može pripisati i nerazumijevanju položaja Romkinja, kao i samom, u osnovi diskiminirajućem, stavu prema njima izraženom u donešenim strategijama. Ovo ilustrira i činjenica da Strategija za rješavanje problema Roma u BiH, donesena u sklopu Dekade Roma, kao osnovni dokument sa ciljem unapređenja položaja Roma u BiH, uključuje rodna pitanja u sklopu poglavlja 13. najvećim dijelom upravo u okviru populacione politike i prava djeteta. Naime, rodna ravnopravnost Romkinja unutar rasprave o populacionoj politici svodi se na „postizanje optimalnog i održivog nataliteta“ kao preduvjeta za sretno djetinjstvo romske djece.

¹ Izvor: <https://www.gcfbih.gov.ba/pregled-stanja-rodne-ravnopravnosti-u-ostvarivanju-socijalnih-prava-i-zastite/>

Taj stav je krajnje zabrinjavajući, jer se stiče utisak da je za prava Romkinja jedini problem brojnost porodice i da bi bez djece ili sa manjim brojem imale veći obim prava ili bolji pristup pravima. Ovakvo insistiranje na programima promoviranja tzv. „odgovornog roditeljstva“ prema Romima predstavlja indirektno kršenje ljudskih (reproducivnih) prava Romkinja, a posebno je zabrinjavajuće kad se ima u vidu da se u BiH i zvanično izražava zabrinutost zbog pada nataliteta (“strah od bijele kuge”).²

Udruženje žena Romkinja „Bolja budućnost“ Tuzla u saradnji sa Ženskom romskom mrežom „Uspjeh“ je 2019. godine provelo istraživanje na uzorku od hiljadu Romkinja, koje je pokazalo da:

- ✓ 75,1% Romkinja, koje su učestvovale u istraživanju, živi u siromaštvu, bez ikakvih primanja, bez zdravstvenog osiguranja, bez osnovnog obrazovanja i bez ostvarenih drugih ljudskih prava, $\frac{3}{4}$ 18,5% ispitanica primaju stalne novčane pomoći;
- ✓ 45,1% Romkinja izloženo nasilju, i to višestrukim oblicima, a same Romkinje smatraju da ih ekomska ovisnost čini dodatno podložnim nasilju;
- ✓ ... je stopa pismenosti Romkinja u dobi od 15 do 24 godine iznosi 68,9%, dok kod Roma iste dobi iznosi 90,4% što ukazuje na nejednakosti između muškaraca i žena;
- ✓ ... je stopa pismenosti Romkinja niža nego kod muškaraca, što naročito zabrinjava, jer je blagostanje porodice blisko povezano s nivoom obrazovanja majke a ako se uporedi s podatkom iz 2011 i MICS-a vidljivo je da stopa pismenosti čak smanjena za 0,1% $\frac{3}{4}$ u istom istraživanju navodi se „... najčešće o Romima i Romkinjama izvještava se bez razlikovanja situacije za žene ili muškarce, te situacije za mlade, što otežava procese planiranja i praćenja aktivnosti koje su namijenjene unapređenju položaja Romkinja. $\frac{3}{4}$ Planovi akcije, strategije i lokalni planovi uglavnom ne sadrže rodnu analizu ili je ona veoma štura“.

² Ibidem

Istraživanje višestrukih podataka u Bosni i Hercegovini za romsku populaciju iz 2011 (MICS), je istraživanje provedeno na reprezentativnom uzorku čija je svrha obezbijediti procjenu velikog broja pokazatelja stanja djece, žena i muškaraca, kao i uslova u kojima žive domaćinstva na nivou BiH. Iz ovog istraživanja izdvajamo sljedeće:

- ✓ procenat romskih djevojčica koje rano stupaju u brak, odnosno prije 15. godine života je 14,6% u odnosu na 0,4% neromske djevojčice,
- ✓ procenat stupanja u brak romskih djevojčica prije 18. godine života je 48,3%, u odnosu na 9,5% neromske djevojčice,
- ✓ stopa pismenosti za starosnu skupinu od 15 do 24 godine kod romskih muškaraca je 90%, dok je kod romskih žena samo 69%, za razliku od neromske populacije gdje je procent pismenosti muškaraca i žena ujednačen i iznosi 99%.³

U istraživanju Agencije za ravnopravnost spolova iz 2013. godine navodi se:

- ✓ da nije moguće utvrditi tačan broj Romkinja izloženih nasilju zbog toga što se o tome ne vodi statistika u institucijama i sigurnim kućama koje pružaju podršku ženama žrtvama nasilja,
- ✓ iako je nasilje u porodici teško kršenje ljudskih prava, preovladavaju stavovi onih koji opravdavaju nasilje nad ženama u romskoj populaciji, kao što je to slučaj i u ostaloj populaciji s nižim obrazovanjem i onima koji žive u siromaštvo,
- ✓ kada je u pitanju opšta populacija žena u BiH ovo istraživanje pokazuje da je nasilje nad ženama problem koji pogađa skoro polovicu žena u BiH, koje su od svoje petnaeste godine doživjele najmanje jedan oblik nasilja. Nalazi istraživanja pokazuju da partnersko nasilje igra ulogu u 72% slučajeva.⁴

³ Platfroma za unaprjeđenje prava i položaja Romkinja u Bosni i Hercegovini (2019.). Izvor: www.bolja-buducnost.org

⁴ Ibidem

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Izradi socijalne karte Romkinja sa područja Bosne i Hercegovine pristupilo se s ciljem prikaza stanja prava i potreba i socio – ekonomskog statusa Romkinja sa područja na kome djeluju članice ŽRM Uspjeh. Istraživanje je produkt projekta „*Napredak ka integraciji Roma /Romkinja kao napredak BiH na putu ka EU*“, čiji je opći cilj *integracija i vidljivost pitanja Romkinja Bosne i Hercegovine u procesu pregovora o pridruživanju EU*.

Istraživanje je provedeno na uzorku od 1486 Romkinja sa područja 10 lokalnih zajednica, odnosno Tuzle, Visokog, Kaknja, Travnika, Donjeg Vakufa, Prnjavora, Modriče, Bijeljine, Doboja i Vukosavlja. Istraživanje su provodile članice ŽRM Uspjeh. Treba napomenuti da je plan istraživanja kreiran prije pandemije COVID – 19 i restriktivnih mjera koje su bile na snazi na području Bosne i Hercegovine. Navedena situacija direktno je uticala na provedbu samog istraživanja, jer je shodno planu istraživanja bio predviđen istraživački uzorak od 2 000 ispitanica, što u datim okolnostima nije bilo moguće realizirati. U skladu sa navedenom situacijom, uzorak je smanjen na 1486 ispitanica sa gore navedenih lokaliteta. Uzorak je ujednačen isključivo po nacionalnoj pripadnosti, dok je propisana metodologija određivala odabir uzorka po ostalim parametrima metodom „slučajnog izbora“. Također, zbog naprijed navedene situacije izazvane pandemijom COVID- 19, vremenski okvir istraživanja značajno je promijenjen u odnosu na prvobitni plan.

Izrada socijalne karte izvršena je u saradnji sa stručnim osobljem, odnosno socijalnom radnicom koja je kreirala upitnik za provedbu istraživanja u skladu sa zakonskim propisima koji tretiraju izradu iste, te je također u saradnji sa imenovanom, svim istraživačicama dato detaljno uputstvo o metodologiji provedbe istraživanja na terenu.

Obrada podataka izvršena je kvantitativnom metodom korištenjem programskog paketa SPSS 17.

PREZENTACIJA REZULTATA

Kako je već u ranijem tekstu navedeno socijalna karta predstavlja svojevrstan prikaz stanja prava i potreba jednog domaćinstva ili pojedinca/ ke, što u konačnici ima za cilj prezentirati socio – ekonomskog statusa određene grupacije ili stanovnišva određenog lokaliteta, generalno. S obzirom da je cilj ovog dokumenta prikazati stanje Romkinja u kontekstu (ne)ostvarenih prava iz oblasti socijalne zaštite, odnosno dati uvid u socio – ekonomski status, kao i položaj imenovanih općenito, u narednom tekstu biće prikazani statistički podaci koji se vezuju za naprijed navedene oblasti. Pored statističkog prikaza podataka po ispitivanim stavkama, za svaku od stavki biće prikazana i distribucija zastupljenosti određene pojave po lokalitetima u kojima se vršilo istraživanje.

TABELA 1: Porijeklo ispitanice

	Frekvencija	Procenat
Domicilno	1221	82,2
Izbjeglo	18	1,2
Raseljeno	50	3,4
Povratnik	172	11,6
Stranac	5	,3
TOTAL	1486	100,0

Migracije stanovništva stvarnost su s kojom se sve češće suočavamo. Put do ostvarivanja prava po bilo kojoj osnovi, uglavnom je teži kada niste u grupi domicilnog stanovništva, što zbog nepoznavanja lokalnih prilika, što zbog različito uređenog sistema i propisa koji se tiču različitih prava i potreba koji se ostvaruju. Kada je u pitanju uzorak ispitanica iz ovog istraživanja, najveći broj ispitanih spada u kategoriju domicilnog stanovništva, njih 82,2%, dok je po zastupljenosti sljedeća najbrojnija kategorija ispitanica povratnica, 11,6%.

Najveća zastupljenost kategorija stanovnišva koje nije domicilno distribuirana je na području Modriče, Doboja i Vukosavlja i odnosi se na povratnice, dok je u sveukupnom broju ostalih kategorija najveća zastupljenost u Visokom. Kako uzorak brojnosti po lokalitetima nije ujednačen, zastupljenost, odnosno distribucija brojnosti uzorka po kategorijama posmatra se u odnosu na broj ispitanica po lokalitetu.

		Grad u kojem ispitanica živi										Total
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik	
Domicilno	Domicilno	286	125	252	60	311	32	19	11	34	91	1221
	Izbjeglo	11	1	1	1	2	0	1	0	0	1	18
	Raseljeno	6	28	3	0	0	2	3	3	1	4	50
	Povratnik	6	67	1	11	2	2	19	23	40	1	172
	Stranac	2	1	1	0	1	0	0	0	0	0	5
TOTAL		311	222	258	72	316	36	42	37	75	97	1466

Porodica, kako je već poznato, predstavlja osnovnu ćeliju društva. Uloga porodice je vrlo važan segment razvoja svake ličnosti. Međutim, treba napomenuti da postoje različite strukture i vrste porodica te tako, između ostalog, razlikujemo potpune i nepotpune porodice. Potpuna porodica podrazumijeva zajednicu muža, žene i njihove rođene i/ili usvojene djece, dok nepotpuna porodica podrazumijeva porodicu gdje je prisutan samo jedan roditelj, uslijed smrti drugog, odlaska odnosno 'dezerterstva' jednog od njih, razvoda ili pak rođenja djeteta u vanbračnoj zajednici.

TABELA 2.: Živim u porodici koja je...?

		Frekvencije	Procenti
Potpuna	Potpuna	1082	72,8
	Nepotpuna	301	20,3
	TOTAL	1383	93,1
Nedostajući	odgovori	103	6,9
TOTAL		1486	100,0

Stoga, važan segment svake socijalne karte svakako je podatak o potpunosti porodica ispitanica iz uzorka. Naime, kao što je vidljivo u tabeli, većina Romkinja, njih 72,8% živi u potpunoj porodici, dok 20,3% ispitanica živi u porodici koja nije potpuna. Shodno distribuciji po lokalitetima, može se uočiti da je navjeća zastupljenost nepotpunih porodica prisutna kod ispitanica sa područja Donjeg Vakufa i Kakanja.

		Grad u kojem ispitanica živi										
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik	TOTAL
	Potpuna	237	175	173	52	213	24	30	30	64	84	1082
	Nepotpuna	59	34	80	15	66	12	9	7	10	9	301
	TOTAL	296	209	253	67	279	36	39	37	74	93	1383

TABELA 3.: Bračni status (ispitanica živi u...)

		Frekvencije	Procenti
	Bračna zajednica (zakonska)	473	31,8
	Vanbračna zajednica (nisu se vjenčali pred matičarem)	450	30,3
	Razvedena (Rješenjem Suda)	43	2,9
	Razdvojeni (žive odvojeno ali se nisu sudski razveli)	43	2,9
	Uдовica	128	8,6
	Neodata	334	22,5
	Total	1472	99,1
Nedostajući	odgovori	15	1,0
TOTAL		1486	100,0

Pri procjeni socijalnog statusa, svakako da je važan segmet istog, bračno stanje ispitanice. Postoji uvriježeno stereotipno mišljenje da se u romskim zajednicama rijetko sklapaju "zakonski brakovi", odnosno, da većina Roma i Romkinja stupa u vanbračne zajednice, najčešće iz razloga jer u brak stupaju prije punoljetstva.

Ipak, nasuprot stereotipnog mišljenja, najveći broj ispitanica je u bračnoj zajednici koja je sklopljena pred matičarem, njih 31,8%, zatim, slijedi broj ispitanica koje su u vanbračnoj zajednici, sa zastupljenošću od 30,3% te potom shodno statističkoj zastupljenosti slijede neudate ispitanice sa procentualnom zastupljenošću od 22,5%. Kada je u pitanju statistička raspodjela ispitanica shodno bračnom statusu po lokalnim zajednicama, interesantno je za primijetiti da je npr. u Bijeljini najveća zastupljenost ispitanica koje su u vanbračnoj zajednici.

	Grad u kojem ispitanica živi											
	Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik	TOTAL	
Bračna zajednica (sklopljena pred matičarem)	130	70	82	44	64	14	19	15	27	8	473	
Vanbračna zajednica	77	63	85	1	142	8	21	11	30	12	450	
Razvedena (Rješenjem Suda)	9	0	9	6	11	1	0	1	1	5	43	
Razdvojeni (žive odvojeno ali se nisu sudski razveli)	10	0	6	2	2	1	1	1	2	18	43	
Udovica	19	14	23	7	46	3	1	4	9	2	128	
Neudata	65	79	52	12	52	6	0	5	10	54	335	
TOTAL	310	226	257	72	317	33	42	37	79	99	1472	

U istraživanjima koja se tiču problematike jednoroditeljskih porodica se naznačava da su razvedene žene vrlo često, posebno u manjim sredinama, izložene stigmatizaciji. Pri tome, formalno-pravno, one nisu ni identificirane kao samostalne roditeljke, iako su često u situaciji da samostalno preuzimaju roditeljske dužnosti. Štaviše, ni termin samostalni roditelj/ka nije formalno-pravni termin, iako se njegov znatno reducirani sadržaj pojma može prepoznati u porodičnim zakonima u Bosni i Hercegovini.⁵

⁵ Šadić, S., Ždralović, A., Emirhafizović, M., *Jednoroditeljske porodice - Mapiranje prava i potreba samostalnih roditelja/ki na području Općine Centar Sarajevo*, Izdavač: Fondacija Cure, 2020. Izvor: www.fondacijacure.org.

TABELA 4.: Ukoliko biološki otac Vaše djece ne živi s Vama, da li vrši obavezu izdržavanja djece?

		Frekvencije	Procenat
	DA	63	4,2
	NE	61	4,1
	Total	124	8,3
Nedostajući odgovori		1362	91,7
TOTAL		1486	100,0

Izdržavanje posebne kategorije, odnosno malodobne djece, regulisano je Porodičnim zakonom FBiH i RS-a, međutim, nerijetko se dešava da pored sudske presude bivši partneri ne ispunjavaju tu obavezu, a problem nebrige i neizdržavanja zajedničke djece od strane bivšeg partnera još veći problem predstavlja kada je u pitanju vanbračna zajednica, koja nije regulisana pravnim aktima. Taj problem često je zastupljen i u romskim zajednicama, bilo da je brak razveden sudskim putem ili ne. Naime, od ukupnog broja ispitanica njih 63, odnosno 4,2% izjasnilo se da partner izvršava obavezu izdržavanja, dok gotovo isti procenat ispitanica se izjašnjava da partner ne izvršava gore navedenu dužnost u odnosu na ukupan broj ispitanih.

		Grad u kojem ispitanica živi										
		Tuzla	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik	TOTAL	
	DA	11	20	4	2	0	2	1	2	21	63	
	NE	22	17	1	15	1	0	2	0	3	61	
TOTAL		33	37	5	17	1	2	3	2	24	124	

Država Bosna i Hercegovini je potpisnica brojnih međunarodnih konvencija koje postavljaju standarde koji se tiču zaštite ljudskih prava i sloboda svih građana/ki. Pored niza zakonskih akata koji se tiču prava samohranih majki, odnosno samostalnih roditeljki, kako je ranije navedeno, nije rijetkost da se zanemarivanje obaveze izdržavanja propisane Zakonom ne kažnjava, niti se iznalaze mehanizmi za zaštitu kako roditeljki tako i djece, niti mehanizmi prisile u slučaju neizvršavanja naprijed navedenih obaveza.

TABELA 5.: Da li ste samohrana majka?

		Frekvencije	Procenti
DA	DA	250	16,8
	NE	762	51,3
	NEMAM	335	22,5
	DJECE		
	TOTAL	1347	90,6
Nedostajući odgovori		139	9,4
TOTAL		1486	100,0

Kategorija samohrane majke, odnosno samostalne roditeljke u romskim zajednicama specifična je po nizu faktora, između ostalog, jer značaj broj istih, majke postaju u znatno mlađoj dobi od prosjeka, te su nerijetko niskog stepena obrazovanja i uglavnom nezaposlene. Procenat samohranih majki u odnosu na ukupan broj ispitanica je 16,8%. Broj ispitanica koji se nije izjasnio o svom roditeljskom statusu je 9,4%, dok je broj ispitanica koje su se izjasnile da nemaju djece 22,5%. Prema lokalitetu, najveći broj samohranih majki zastavljen je u Travniku i Doboju, a najmanji broj istih zastavljen je u Vukosavlju.

Grad u kojem ispitanica živi											TOTAL	
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik	
DA	DA	51	22	64	8	55	6	2	6	10	26	250
	NE	179	119	119	43	188	18	40	8	36	12	762
	Nemam djece	65	80	55	19	46	8	0	4	10	48	335
TOTAL		295	221	238	70	289	32	42	18	56	86	1347

U Izvještaju organizacija civilnog društva o primjeni zaključnih zapažanja i preporuka CEDAW komiteta za Bosnu i Hercegovinu 2013. – 2017., navodi se da Bosna i Hercegovina „nije ostvarila napredak u pravcu osiguravanja kontinuirane zaštite marginaliziranih grupa žena, a među tim marginaliziranim grupama prepoznaju se i samostalne roditeljke. Svakako da iskustvo samostalnog roditeljstva nije isključivo žensko iskustvo, ali u patrijarhalno definiranim uslovima je procentualno više žensko. To iskustvo je, zavisno od toga da li ga doživljavaju muškarci ili žene, obilježeno i različitim predrasudama. Također, u Platformi za akciju Pekinške

TABELA 6.: Radni status

		Frekvencije	Procenti
	Zaposlena	82	5,5
	Nezaposlena	720	48,5
	Penzionerka	47	3,2
	Na bioru	480	32,3
	Nije na bioru	86	5,8
	Total	1415	95,2
Nedostajući odgovor		71	4,8
TOTAL		1486	100,0

Deklaracije, prepoznaju se višestruke marginalizacije, odnosno navodi se da žene „nailaze na specifične prepreke, koje su u vezi s njihovim porodičnim statusom“.

Imajući u vidu ove specifične prepreke na koje nailaze žene, s posebnim akcentom na Romkinje, može se konstatirati da samostalno roditeljstvo uvijek znači samostalnu brigu o djetetu ili djeci, što se odražava i na finansijske uslove života, organizaciju radnih obaveza, kao i sve ostale segmente životnog stila samostalne roditeljke.⁶

Statistički podaci koji govore o zaposlenosti Romkinja uglavnom su izuzetno loši i porazni. Podaci najčešće govore o niskoj stopi zaposlenosti Romkinja, s postotkom od 2-3% u odnosu na ukupan broj Romkinja u BiH. Tome svakako doprinosi niska stopa obrazovanosti, ali i visok stepen diskriminacije prema Romkinjama od strane

institucija, poslodavaca, pojedinaca/ ki i sistema generalno. Naime, kada je riječ o uzorku iz ovog istraživanja koji broji 1415 ispitanica iz 10 bh. gradova, postotak zaposlenih Romkinja je 5,5%.

Postotak nezaposlenih ispitanica je 48,5%, postotak onih koje su se izjasnile da su „na birou“ 32,3%, postotak neprijavljenih na evidenciju Zavoda za zapošljavanje je 5,8%, što bi u konačnici značilo da je ukupan postotak nezaposlenih ispitanica 86,6%, odnosno 1286 ispitanica. Postotak ispitanica koje nisu dale odgovor na ovo pitanje je 4,8%.

Najveći procenat zaposlenosti shodno rasprostranjenosti uzorka po lokalitetima je u Prnjavoru, dok u Donjem Vakufu, Vukosavlju, Doboju i Modrići zaposlenih ispitanica uopće nema.

⁶ Šadić, S., Ždralović, A., Emirhafizović, M., *Jednoroditeljske porodice - Mapiranje prava i potreba samostalnih roditelja/ ki na području Općine Centar Sarajevo*, Izdavač: Fondacija Cure, 2020. Izvor: www.fondacijacure.org.

		Grad u kojem ispitanica živi										
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik	TOTAL
Zaposlena	Zaposlena	38	8	3	21	8	0	0	0	0	4	82
	Nezaposlena	100	88	88	16	228	16	33	31	78	42	720
	Penzionerka	14	6	15	9	1	2	0	0	0	0	47
	Na Bioru	130	114	120	19	60	10	7	4	0	16	480
	Nije na bioru	18	0	15	6	0	8	0	3	1	35	86
TOTAL		300	216	241	71	297	36	40	38	79	97	1415

Kako je problem nezaposlenosti široko rasprostranjen problem kada su u pitanju Romkinje, akcioni planovi na svim nivoima bavili su se ovom problematikom. Tako, kada su u pitanju problemi u oblasti zapošljavanja koji su identificirani u devet lokalnih akcionih planova za Rome, oni najčešće uključuju:

- nepoznavanje osnovnih prava i obaveza po osnovu nezaposlenosti;
- nizak nivo obrazovanja i neposjedovanje odgovarajuće školske spreme;
- nepostojanje adekvatnih programa prekvalifikacije Roma, ali i neprihvatanje dokvalifikacije i dodatnog osposobljavanja;
- nepostojanje zakona o obrazovanju odraslih;
- predrasude poslodavaca o romskoj populaciji;
- nepostojanje stimulativnih programa zapošljavanja Roma na državnom nivou;
- niska razina iskorištenosti programa sufinansiranja zapošljavanja i samozapošljavanja;
- nepostojanje evidencije radno sposobnih Roma/kinja.

TABELA 7.: Na koji način izdržavate porodicu?

		Frekvencije	Procenti
	Radom na dnevnicu	336	22,6
	Sakupljanjem sekundarnih sirovina	354	23,8
	Sezonski poslovi	140	9,4
	Radni odnos na neodređeno vrijeme	58	3,9
	Radni odnos na određeno vrijeme	23	1,5
	Privatna registrovana djelatnost	5	,3
	Privatna neregistrovana djelatnost	24	1,6
	Penzija	59	4,0
	Pomoć od strane rodbine	146	9,8
	Ostalo (prosjačenje,...)	22	1,5
	Više navedenih poslova	114	7,7
	Total	1281	86,2
Nedostajući	odgovori	205	13,8
TOTAL		1486	100,0

Način na koji ispitanice zarađuju sredstva za život uglavnom su alternativne prirode. Nažalost, najmanji je broj ispitanica koje svoje prihode ostvaruje kroz regularno zaposlenje, regulisano ugovorom o zaposlenju. Najveći broj ispitanica zarađuje sredstva za život kroz sakupljanje sekundarnih sirovina (23,8%) ili radom na dnevnicu (22,6%).

Kada je u pitanju zaposlenje koje je regulisano ugovorom na određeno ili neodređeno vrijeme, najveći broj takvih ispitanica je sa lokaliteta Tuzle, dok je kako je u ranijem pitanju navedeno ispitanica sa zaposlenjem bilo stalnim, bilo na određeno vrijeme na području općina Modriče, Donjeg Vakufa, Vukosavlja i Doboja uopće nema.

		Grad u kojem ispitanica živi										
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik	TOTAL
	Radom na dnevnicu	70	105	6	15	52	4	17	20	32	15	336
	Sakupljanjem sekundarnih sirovina	55	36	78	0	130	1	8	3	20	23	354
	Sezonski poslovi	41	2	3	15	40	13	3	3	2	18	140
	Radni odnos na neodređeno vrijeme	26	7	4	16	1	0	0	0	0	4	58
	Radni odnos na određeno vrijeme	9	1	1	2	8	1	0	0	0	1	23
	Privatna registrovana djelatnost	3	0	0	1	0	1	0	0	0	0	5
	Privatna neregistrovana djelatnost	9	0	14	0	0	0	1	0	0	0	24
	Penzija	13	8	22	8	4	3	0	0	0	1	59
	Pomoć od strane rodbine	21	8	31	9	54	0	4	3	16	0	146
	Ostalo (prosjačenje,...)	2	12	2	0	6	0	0	0	0	0	22
	Više navedenih poslova	12	3	36	2	10	3	9	6	9	24	114
	Total	261	182	197	68	305	26	42	35	79	86	1281

TABELA 8.: Ostvarujete li neki vid novčane pomoći putem CSR-a?

		Frekvenije	Procenti
	Jednokratna novčana pomoć	63	4,2
	Jednokratna pomoć za opremu novorođenčeta	11	0,7
	Stalna novčana pomoć (stalna socijalna pomoć)	30	2,0
	Pomoć i njega od strane drugog lica (tuda njega i pomoć)	11	0,7
	Novčana pomoć po osnovu tjelesnog oštećenja	7	0,5
	Novčana naknada za ortopedski dodatak	3	0,2
	Dječiji dodatak	349	23,5
	Uvećan dječiji dodatak	16	1,1
	Drugi vid socijalne pomoći	14	0,9
	Civilna žrtva rata	1	0,1
	Ništa od navedenog	928	62,4
	Total	1433	96,3
Nedostajući	odgovori	53	3,7
TOTAL		1486	100,0
	Grad u kojem ispitanica živi		TOTAL

Ostvarivanje prava iz oblasti socijalne zaštite, odnosno odeđenih novčanih pomoći i naknada koje se ostvaruju putem Centra za socijalni rad, uglavnom se odnose na dječiji dodatak, bar kada su u pitanju ispitanice iz ovog istraživanja. Kako je primjetno u tabeli 8., 23,5% ispitanica ostvaruje pravo na dječiji dodatak, 4,2% ispitanica ostvaruje pravo na jednokratnu novčanu pomoć, dok najveći broj ispitanica, njih 62,4% se izjasnio da ne koristi nijednu od navedenih usluga, odnosno prava iz oblasti socijalne zaštite. Uzmemo li u obzir stanje i socijalni status ispitanica, odnosno, imajući u vidu ranije navedene podatke o (ne)zaposlenosti istih, zaključujemo da ispitanice ili ne znaju ili nisu u mogućnosti, zbog kompleksne administrativne procedure, da ostvare navedena prava.

Kada je u pitanju korišenje gore navedenih prava, najveći broj ispitanica pravo na dječiji dodatak koristi u Bijeljini, a najmanji u Prnjavoru. Kada je riječ o ostalim pravima iz oblasti socijalne zaštite, broj ispitnicanica koje koriste ove vrste prava uglavnom je manji, te nije statistički značajan u kontekstu rasprostranjenosti po lokalitetima.

		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Tavnik	
Jednokratna novčana pomoć		12	18	3	17	4	0	3	0	0	6	63
Jednokratna pomoć za opremu novorođenčeta		1	4	5	0	0	0	0	1	0	0	11
Stalna novčana pomoć (stalna socijalna pomoć)		11	7	6	2	1	0	0	0	2	1	30
Pomoć i njega od strane drugog lica (tuda njega i pomoć)		0	3	3	1	2	0	0	0	0	2	11
Novčana pomoć po osnovu tjelesnog oštećenja		1	3	1	0	0	2	0	0	0	0	7
Novčana naknada za ortopedski dodatak		0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	3
Dječiji dodatak		49	52	92	2	101	4	2	11	27	9	349
Uvećan dječiji dodatak		3	6	2	0	4	1	0	0	0	0	16
Drugi vid socijalne pomoći		1	0	0	1	12	0	0	0	0	0	14
Civilna žrtva rata		1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Ništa od navedenog		221	124	128	47	191	29	37	26	48	77	928
TOTAL		300	217	241	71	316	36	42	38	77	95	1433

TABELA 9.: Da li ste nekada bili?

		Frekvencije	Procenti
	Na izdržavanju zatvorske kazne	5	0,3
	Smješteni u Dom za djecu bez roditeljskog staranja	15	1,0
	Smješteni u Prihvatilište za djecu bez adekvatnog roditeljskog staranja	7	0,5
	Smještene u Sigurnoj kući	7	0,5
	Drugo	6	0,3
	Total	40	2,7
Nedostajući odgovori		1446	94,7
TOTAL		1486	100,0

Ukupan broj ispitanica koje su u određenim periodima u ranijoj dobi bile u smještene u ustanove iz oblasti socijalne zaštite, kao što su kazneno popravni zavodi, sigurne kuće, domovi za djecu bez roditeljskog staranja i sl., je 2,7%. Od toga najveći broj ispitanica je bilo smješteno u domove za djecu bez roditeljskog staranja, 1,0%.

Kada je u pitanju izdržavanje zatvorske kazne, najveći broj ispitanica koje su je izdržavale su iz Tuzle, kao i u svim ostalim kategorijama ustanova, međutim, imajući u vidu da je navjeći broj ispitanica dalo odgovore na ovo pitanje sa lokaliteta Tuzle, kao i da je generalno najveći broj ispitanica sa ovog lokaliteta, ovaj tip raspodjeli procentualne zastupljenosti po lokalitetima je očekivana.

		Grad u kojem ispitanica živi									TOTAL
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Doboj	Travnik		
	Na izdržavanju zatvorske kazne	3	0	0	0	0	1	0	1		5
	Dom za djecu bez roditeljskog staranja	7	3	1	0	1	1	1	1		15
	Prihvatilište za djecu bez adekvatnog roditeljskog staranja	4	0	1	2	0	0	0	0		7
	U sigurnoj kući	4	0	2	0	1	0	0	0		7
	Drugo	5	0	0	0	1	0	0	0		6
TOTAL		23	3	4	2	3	2	1	2		40

TABELA 10.: Da li ste bili izloženi nasilju?

		Frekvencije	Procenat
Da li ste bili izloženi nasilju?	U porodici	142	9,6
	U školi	29	2,0
	Na radnom mjestu	5	0,3
	U svojoj lokalnoj zajednici	20	1,3
	Total	196	13,2
Nedostajući odgovor		1290	86,8
TOTAL		1486	100,0

Nasilje je realnost, koja je nažalost, najčešće u velikom procentu zastupljena u segregiranim i marginalizovanim zajednicama, kakav je veliki broj romskih zajednica. Jedna od problematika nasilja svakako je neprepoznavanje i neprijavljinjanje istog. Izloženost nasilju nije prisutna samo unutar porodica, nego i na raznim drugim mjestima, posebno kada je u pitanju psihološko i seksualno nasilje.

Također, nerijetko neadekvatna reakcija samih institucija, doprinosi malom procentu prijavljenog i tretiranog nasilja, posebno kada su u pitanju romske zajednice, zbog stereotipnih i diskriminatornih stavova predstavnika/ ca sistema socijalne zaštite. Ipak, najveći broj ispitanica nasilje je doživjelo unutar svojih porodica, njih 9,6%, a sljedeći po zastupljenosti je procenat ispitanica koje su nasilje doživjele u školi. Nažalost, veliki broj ispitanica nije dao odgovor na ovo pitanje, njih 86,8%, odnosno 1290.

		Grad u kojem ispitanica živi										TOTAL
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Travnik		
Da li ste bili izloženi nasilju?	U porodici	53	13	14	14	15	7	2	3	21	142	
	U školi	7	8	3	4	0	0	4	1	2	29	
	Na radnom mjestu	1	0	0	1	1	0	0	0	2	5	
	U svojoj lokalnoj zajednici	4	3	2	0	5	1	2	3	0	20	
TOTAL		65	24	19	19	21	8	8	7	25	196	

TABELA 11.: Od strane koga ste bili izloženi nasilju?

		Frekvencije	Procenat od ukupnog broja ispitanica	Procenat od broja ispitanica koje su dale odgovor
Nedostajući odgovori	Muža	102	6,9	54,0
	Sina	4	0,3	2,1
	Kćerke	2	0,1	1,1
	Majke	14	0,9	7,4
	Oca	16	1,1	8,5
	Sestre	12	0,8	6,3
	Komšije/ inice	37	2,5	19,5
	Šefa/ ice	2	0,1	1,1
	Total	189	12,7	100,0
Nedostajući odgovori	1297	87,3		
Total	1486	100,0		

Prema nalazima istraživanja, najčešći vid nasilja jeste nasilje od strane intimmog partnera, uz učestalost tijekom čitavog života žrtve od 37,9% za BiH, 37% za FBiH i 39,6% za RS. Psihičko nasilje (uključujući i emocionalno u koje spada vrijeđanje, uhođenje, ponižavanje itd. te kontroliranje i uhođenje, odnosno ograničavanje slobode, provjera telefona, torbe, itd.) najčešći je oblik nasilja od strane intimmog partnera.⁷

Najveći broj ispitanica nasilju je bio izložen od strane muža, njih 6,9% u odnosu na ukupan broj ispitanih, dok je taj procenat u odnosu na broj ispitanica koje su dale odgovor 54%. Nadalje, sljedeći broj ispitanica shodno procentualnoj zastupljenosti je broj ispitanica koji je bio izložen nasilju od strane komšije/ nice, 2,5% u odnosu na ukupan broj ispitanica, odnosno 19,5% u odnosu na broj ispitanica koje su dale odgovor na ovo pitanje. Najmanji je procenat ispitanica koje su bile izložene nasilju od strane kćerke, odnosno šefa.

Usporedbe radi, istraživanje o nasilju nad ženama u BiH koje je proveo OESS, pokazalo da je rodno uvjetovano nasilje nad ženama veoma učestalo u BiH, u oba entiteta, s beznačajnim statističkim razlikama u stopama učestalosti između entiteta.

⁷ Dobrobit i blagostanje žena, Bosna i Hercegovina (2019.). Izvor: www.osce.org

		Grad u kojem ispitanica živi										
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Travnik	Total	
Od strane koga ste bili izloženi nasilju?	Muža	40	12	11	12	11	5	2	3	6	102	
	Sina	3	1	0	0	0	0	0	0	0	4	
	Kćerke	0	0	0	1	0	1	0	0	0	2	
	Majke	6	0	1	0	0	0	0	0	7	14	
	Oca	4	0	1	0	3	0	0	0	8	16	
	Sestre	10	0	0	0	1	1	0	0	0	12	
	Komšije/ inice	3	11	6	2	4	1	5	4	1	37	
	Šefa/ ice	0	0	0	0	1	0	0	0	1	2	
Total		66	24	19	15	20	8	7	7	23	189	

TABELA 12.: Da li ste upoznati kome se treba obratiti u slučaju nasilja?

		Frekvencije	Procenti
	DA	1231	82,8
	NE	133	9,0
	Total	1364	91,8
Nedostajući odgovori	122	8,2	
TOTAL	1486	100,0	

VRLO JE VAŽNO DA SU POTENCIJALNE ŽRTVE NASILJA, ODNOSNO GENERALNO ŽENE, UPoznate KOME SE MOGU OBRATITI U SLUČAJU DA IM SE DESI NASILJE. Pohvalno je da veliki broj ispitanica zna kome treba da se obrati u tom slučaju, njih 82,2%, dok njih 9% tvrdi da nije upoznat s tim kome treba da se obrati u slučaju nasilja.

Najmanji broj ispitanica koji ne zna kome treba da se obrati u slučaju nasilja je u Prnjavoru, odnosno prema ovom istraživanju takvih ispitanica uopće nema, dok je najveći broj takvih ispitanica (koje ne znaju kome trebaju da se obrate u slučaju nasilja) u Kakanju.

		Grad u kojem ispitanica živi											TOTAL
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik		
Da li ste upoznati kome se treba obratiti u slučaju nasilja?	DA	275	215	194	69	199	32	40	35	76	96		1231
	NE	13	7	56	0	47	4	2	3	1	0		133
TOTAL		288	222	250	69	246	36	42	38	77	96		1364

TABELA 13.: Vaš nivo obrazovanja?

		Frekvencije	Procenti
Nedostajući	1-2 razred OŠ	86	5,8
	3-4 razred OŠ	190	12,8
	5-9 razred OŠ	420	28,3
	1-2 razred SŠ	60	4,0
	3-4 razred SŠ (SSS)	155	10,4
	VSS	18	1,2
	Nisam išla u školu	490	33,0
	Trenutno sam na školovanju	62	4,2
	Total	1481	99,7
Nedostajući	Odgovori	5	,3
TOTAL		1486	100,0

Većina statistika koja se bavi nivoom obrazovanja Romkinja, govori o niskom stepenu obrazovanja i činjenici da značajan broj romskih djevojčica napušta redovno obrazovanje još u osnovnoj školi. Mnogobrojni su uzroci i razlozi ovakvog negativnog trenda, a najčešće su materijalne prirode i patrijarhalnih stavova njihovih matičnih porodica. Kada je u pitanju ovo istraživanje, podaci ukazuju na sličnu, negativnu sliku. Naime, tek 10,4% ispitanica se izjašnjava da ima završena 3 ili 4 razreda srednje škole, odnosno završeno srednje obrazovanje. Trenutno ih je na školovanju 4,2%, dok 33% ispitanica uopće nije pohađalo školu. Ostatak ispitanica ima po nekoliko završenih razreda osnovne ili srednje škole. Pohvalno je da čak 18 ispitanica, odnosno 1,2% istih ima završenu visoku stručnu spremu.

Najveći broj ispitanica koje uopće nisu pohađale školu obitavaju u

Bijeljini i Kakanju, dok je najmanji broj iste kategorije ispitanica, uzimajući u obzir broj ispitanica po lokalitetima, zastupljen u Prnjavoru.

		Grad u kojem ispitanica živi											Total
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik		
Vaš nivo obrazovanja?	1-2 razred OŠ	9	11	26	5	18	0	2	0	11	4		86
	3-4 razred OŠ	39	28	36	8	32	4	6	5	24	8		190
	5-9 razred OŠ	97	84	56	26	48	15	16	19	35	24		420
	1-2 razred SŠ	12	7	6	14	7	2	0	0	2	10		60
	3-4 razred SŠ (SSS)	75	26	9	9	12	3	0	5	0	16		155
	VSS	8	2	0	3	2	1	0	0	0	2		18
	Nisam išla u školu	49	57	126	6	196	5	18	9	5	19		490
	Trenutno sam na školovanju	20	11	2	1	4	6	0	0	2	16		62
Total		309	226	261	72	319	36	42	38	79	99		1481

U analizi Lokalnog akcionog plana za Rome Kakanj se navodi da se u odnosu na druge nacionalne manjine, romska djeca, a naročito romske djevojčice, najmanje upisuju u osnovnu i srednju školu, što pokazuje da je pristup obrazovanju u velikom zaostatku. Navodi se i da je veoma prisutan nemaran odnos roditelja romske djece prema zakonskim obavezama u pogledu slanja vlastite djece u školu i odgovornosti za njihovo redovno pohađanje nastave.

TABELA 15.: Ukoliko niste išli u školu, navedite razlog:

		Frekvencije	Procenat
	Nisam željela u školu	61	4,1
	Roditelji mi nisu dali	74	5,0
	Nismo imali novac za školu	238	16,0
	Stalno smo se selili	21	1,4
	Moralna sam da radim	79	5,3
	Drugo	15	1,0
	Total	488	32,8
Nedostajući	odgovori	998	67,2
TOTAL		1486	100,0

Kako je i ranije navedeno, različiti su razlozi zbog kojih romske djevojčice ostaju bez obrazovanja, a najčešće su to, kako je već navedeno razlozi materijalne prirode, te razlozi koji se vezuju za porodične vrijednosti i patrijahanalni stavovi, uglavnom, muških članova porodice, kako se pokazalo i kroz ovo istraživanje. Nažalost, najveći broj ispitanica nije dalo odgovor na ovo pitanje, njih 67,2%, odnosno njih 998.

		Grad u kojem ispitanica živi											Total
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik		
Ukoliko niste išli u školu, navedite razlog	Nisam željela u školu	8	1	24	5	11	0	5	1	0	6		61
	Roditelji mi nisu dali	12	10	11	0	20	1	11	5	3	1		74
	Nismo imali novac za školu	27	27	78	1	85	3	3	2	1	11		238
	Stalno smo se selili	1	10	0	0	8	0	1	1	0	0		21
	Moralna sam da radim	9	3	4	0	63	0	0	0	0	0		79
	Drugo	9	3	0	0	1	1	0	0	1	0		15
TOTAL		66	54	117	6	188	5	20	9	5	18		488

TABELA 16.: Za stanovanje koristim:

		Frekvencije	Procenti
Za stanovanje koristim:	Kuću	1101	74,1
	Stan	236	15,9
	Baraku	66	4,4
	Improvizovani objekat	26	1,7
	Total	1430	96,2
Nedostajući odgovori		57	3,9
TOTAL		1486	100,0

Stanovanje je jedan od problema sa kojim se romske zajednice nerijetko susreću. Neuslovni i nelegalni objekti često su mjesto stanovanja mnogočlanih porodica.

Najveći broj ispitanica iz ovog istraživanja izjasnilo se da živi u kući, njih 74,1%, zatim u stanu 15,9%, dok najmanji broj ispitanica živi u improviziranim objektima, njih 1,7%. Najveći broj ispitanica koje žive u improviziranim objektima obitavaju na području Visokog, dok najveći broj onih koji žive u barakama grvaitira na području u Kakanju.

		Grad u kojem ispitanica živi										
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik	Total
Za stanovanje koristim:	Kuću	250	200	140	42	269	33	38	37	70	22	1101
	Stan	28	6	74	28	21	0	0	1	6	72	236
	Baraku	20	8	27	1	1	2	2	0	0	5	66
	Improvizovani objekat	2	11	8	0	0	1	2	0	2	0	26
Total		300	224	250	71	291	36	42	38	78	99	1429

TABELA 17.: Kuća/ stan/ baraka je u vlasništvu:

		Frekvencije	Procenti
	Vlastitom	322	21,7
	Vlastitom ali nemamo regulisane papire	122	8,2
	Roditelja	482	32,4
	Rodbine	201	13,5
	Prijatelja	69	4,6
	Grada	125	8,4
	Vjerske zajednice	1	0,1
	Iznajmljujemo objekat	99	6,7
	Total	1421	95,6
Nedostajući	odgovori	65	4,4
TOTAL		1486	100,0

U posljednje vrijeme tema legalizacije objekata u kojima stanuju Romi/kinje veoma je aktuelna, zbog značajne zastupljenosti romske populacije koja koristi objekte za stanovanje koji nisu legalni, odnosno nisu legalno izgrađeni, a ponekad je riječ o gotovo kompletnim naseljima tog tipa. Također, nije rijetkost da Romi/kinje za stanovanje koriste objekte tzv. socijalnog stanovanja koje im je na korištenje ustupila općina/ grad. Stoga, jedan od segmeneta socijalne karte svakako je stavka vezana za vlasništvo nad objektima u kojima borave/ stanuju ispitanice.

ŽRM Uspjeh također je prepoznao problem i važnost (ne)posjedovanja nekretnina od strane Romkinja, te da vlasništvo nad nekretninom uglavnom ima muž/ partner, iako nije rijetkost da su pravo na stanovanje u određenom objektu stekli upravo po osnovu žene i njenog zalaganja.

Kako se navodi u Platformi za unaprjeđenje prava i položaja Romkinja u BiH koju je izradila ŽRM Uspjeh, u osiguranju stanova važno je voditi računa i o tome ko je nosilac tog prava i osigurati da Romkinje zajedno s muževima, ili samostalno, budu nosioci stanarskog prava. Mjere za stanovanje usmjerene su na porodice, što u nepovoljan položaj stavlja mlade i pojedince koji nisu zasnovali porodicu. Također, kako bismo osigurali održivost mjera, potrebno je da općina preuzme određene obaveze za stanovanje. Neophodno je uzeti u obzir da je za sve građane/ke, a posebno za Romkinje, legalizacija zemljišta skup proces koji je teško ostvariti.

		Grad u kojem ispitanica živi											Total
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik		
Kuća/ stan/ baraka je u vlasništvu	Vlastitom	47	46	15	27	116	11	13	7	35	5	322	
	Vlastitom ali nemamo regulisane papire	64	8	20	2	4	3	3	3	14	1	122	
	Roditelja	100	113	91	20	62	12	7	8	16	53	482	
	Rodbine	38	26	22	6	46	6	19	18	10	10	201	
	Prijatelja	7	9	7	0	41	1	0	1	1	2	69	
	Grada	38	15	48	0	19	2	0	0	0	3	125	
	Vjerske zajednice	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	
	Iznajmljujemo objekat	15	7	9	15	26	0	0	1	3	23	99	
Total		309	224	212	70	315	35	42	38	79	97	1421	

Kada je u pitanju ovo istraživanje, najveći broj ispitanica živi u objektima koji su vlasništvo njihovih roditelja (32,4%), dok po zastupljenosti slijedi broj, odnosno procenat ispitanica čije je vlasništvo nad objektom, u kome stanuju, vlastito (21,7%). Međutim, pitanjem i odgovorima nije jasno definisano da li se pod stavkom vlastito podrazumijeva vlasništvo same ispitanice, da li ga dijeli sa mužem ili je pak objekat vlasništvo muža, koje ona zbog bračne zajednice u kojoj je s njim, isti podrazumijeva vlastitim. Najveća distribucija ispitanica koje su se izjasnile da je objekat u kome stanuju vlastiti je na području Bijeljine.

TABELA 18.: Objekat je priključen na:

		Frekvencije	Procenat
	Električnu mrežu (struja)	1301	87,6
	Vodovodnu mrežu (voda)	34	2,3
	Kanalizaionu mrežu	2	0,1
	Kablovsku (TV)	5	0,3
	Telefon	1	0,1
	Ništa od navedenog	107	7,2
	Total	1450	97,6
Nedostajući	odgovori	36	2,4
TOTAL		1486	100,0

Nije rijetkost da su kuće, u kojima žive romske porodice, neuslovne, nisu priključene na kanalizacionu, vodovodnu ili električnu mrežu, te da žive u teškim uvjetima. Istraživanje UŽR „Bolja budućnost“ (2019.) ukazuje da skoro polovina ispitanika/ca unutar romske zajednice trenutno živi u izuzetno lošim uslovima, bez struje, vode i kanalizacije. Kada je riječ o učesnicama ovog istraživanja, njih 7,2% se izjasnilo da unutar svojih domova nemaju nijednog od navedenih priključaka, dok se većina izjasnila da u svojim stambenim objektima ima priključak struje (87,6%). Najveća distribucija ispitanica koje su navele da nemaju nijedan od navedenih priključaka je u Tuzli, dok je najmanja u Prnjavoru

i Travniku.

		Grad u kojem ispitanica živi											Total
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik		
Objekat je priključen na:	Električnu mrežu	252	209	212	71	296	34	36	27	70	94	1301	
	Vodovodnu mrežu	12	2	10	0	5	1	3	1	0	0	34	
	Kanalizaionu mrežu	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	2	
	Kablovsku (TV)	2	0	0	0	0	0	0	2	0	1	5	
	Telefon	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	
	Ništa od navedenog	42	9	35	0	4	1	2	6	8	0	107	
Total		308	220	258	71	305	36	42	36	79	95	1450	

TABELA 19.: Posjedovanje motornog vozila

		Frekvencije	Procenti
Motocikl	Motocikl	4	,3
	Auto	165	11,1
	Kombi	36	2,4
	Kamion	1	0,1
	Poljoprivredne mašine	2	0,1
	Ne posjedujemo motorno vozilo	1261	84,9
	Total	1469	98,9
Nedostajući odgovori		17	1,1
TOTAL		1486	100,0

Za određivanje socijalnog statusa porodice ili pojedinca/ ke kao jedan od parametara uzima se i posjedovanje motornog vozila. O socijalnom statusu ispitanica iz ovog istraživanja govori podatak koji ukazuje da 84,9% ispitanih nema motornog vozila, dok 11,1% njih posjeduje. Procenat posjedovanja ostalih motornih vozila vidljiv je u tabeli.

		Grad u kojem ispitanica živi										
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik	Total
Posjedovanje motornog vozila	Motocikl	0	1	1	1	1	0	0	0	0	0	4
	Auto	53	16	5	18	60	0	0	0	13	0	165
	Kombi	6	1	0	1	28	0	0	0	0	0	36
	Kamion	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
	Poljoprivredne mašine	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2
	Ne posjedujemo m.v.	247	208	249	52	225	36	42	37	66	99	1261
Total		307	226	256	72	315	36	42	37	79	99	1469

TABELA 20.: Da li imate regulisano zdravstveno osiguranje?

		Frekvencije	Procenti
	DA	1235	83,1
	NE	237	15,9
	Total	1472	99,1
Nedostajući odgovori		14	0,9
TOTAL		1486	100,0

Nažalost, još uvijek postoje osobe koje zbog spletla okolnosti, ali ponekad i vlastite neodgovornosti ne posjeduju zdravstveno osiguranje. Na uzorku ispitanica iz ovog istraživanje pokazalo se da 15,9% ispitanih nema zdravstvenog osiguranja. Najveći broj ispitanica koje ne posjeduju zdravstveno osiguranje gravitira na području Donjeg Vakufa, dok je najmanji broj ispitanica bez zdravstvenog osiguranja u Vukosavlju, gdje takvih ispitanica uopće nema.

		Grad u kojem ispitanica živi											Total
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik		
Da li imate regulisano zdravstveno osiguranje?	DA	291	174	205	66	253	22	42	32	78	72	1235	
	NE	20	47	57	2	63	14	0	6	1	27	237	
Total		311	221	262	68	316	36	42	38	79	99	1472	

TABELA 21.: Da li bolujete od nekog hroničnog oboljenja?

		Frekvencije	Procenati
	DA	514	34,6
	NE	958	64,5
	Total	1472	99,1
Nedostajući	odgovori	14	,9
TOTAL		1486	100,0

Nažalost, značajan procenat ispitanica tvrdi da boluje od neke hronične bolesti, njih 34,6%. Najveći broj ispitanica koje boluje od neke od hroničnih bolesti je sa područja Kaknja, uzimajući u obzir razlike u brojnosti uzorka po lokalitetu.

		Grad u kojem ispitanica živi											
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik	Total	
Da li bolujete od nekog hroničnog oboljenja?	DA	86	107	143	24	117	9	7	11	3	7	514	
	NE	225	118	114	48	197	27	35	27	76	91	958	
Total		311	225	257	72	314	36	42	38	79	98	1472	

TABELA 22.: Da li bolujete od nekog vida malignog oboljenja?

		Frekvencije	Procenat
	DA	36	2,4
	NE	1382	93
	Total	1418	95,4
Nedostajući	odgovori	68	4,6
TOTAL		1486	100,0

Kad su u pitanju maligna oboljena, 2,4% ispitanica potvrdilo je da boluje od određenih malignih bolesti. 4,6% ispitanica na ovo pitanje nije dalo odgovor. Najveći broj ispitanica koje boluju od malignih bolesti uzimajući u obzir broj ispitanica po lokalitetima, distribuiran je na području Kaknja.

		Grad u kojem ispitanica živi											Total
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik		
Da li bolujete od nekog vida malignog oboljenja?	DA	10	6	8	3	8	0	0	0	1	0		36
	NE	294	213	216	67	303	34	42	37	77	97		1380
Total		304	219	224	70	311	34	42	37	79	98		1418

TABELA 23.: Da li ste osoba sa invaliditetom?

		Frekvencije	Procenat
Nedostajući odgovor	DA	61	4,1
	NE	1408	94,8
	Total	1469	98,9
Nedostajući odgovor	17	1,1	
TOTAL	1486	100,0	

Zbog diskriminacije koja je prisutna prema Romkinjama i Romima, s posebnim akcentom na Romkinje, jako težak položaj imaju Romkinje sa invaliditetom zbog višestruke diskriminacije koju prolaze po više osnova, kako od same zajednice, tako i od društva generalno. Istraživanje na uzorku od 1486 Romkinja sa područja cijele BiH, pokazalo je da na tim lokalitetima ima 4,1% Romkinja sa invaliditetom.

		Grad u kojem ispitanica živi											Total
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik		
Da li ste osoba sa invaliditetom?	DA	20	7	11	4	9	4	0	0	2	4		61
	NE	290	218	240	68	309	31	42	38	77	95		1408
Total		310	225	251	72	318	35	42	38	79	99		1469

TABELA 24.: Da li vakcinišete svoju djecu?

		Frekvencije	Procenti
	DA	842	56,7
	NE	304	20,5
	Total	1146	77,1
Nedostajući odgovori		340	22,9
TOTAL		1486	100,0

Vakcinacija djece nerijetko je sporna tema generalno, a dugi niz godina unazad radilo se na osvještavanju romske populacije o neophodnosti imunizacije, odnosno vakcinacije djece, zbog veoma niske stope vakcinisane djece iz romskih zajednica.

Kada je u pitanju ovo istraživanje, 56,7% ispitanica izjasnilo se da vakciniše djecu, dok 20,5% ispitanica od ukupnog broja istih se izjasnilo da ne vakciniše svoju djecu.

Najveći broj djece čije su se majke izjasnile da ih ne vakcinišu, odnosno najveći postotak ispitanica koje su se izjasnile da ne vakcinišu djecu je sa područja Kaknja.

		Grad u kojem ispitanica živi											
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik	Total	
Da li vakcinišete svoju djecu?	DA	184	113	122	51	173	22	40	32	68	37	842	
	NE	49	35	114	6	90	4	0	2	2	1	303	
Total		233	148	236	57	264	26	40	34	70	38	1146	

TABELA 25.: Posebni problemi, da ste lično imali dodira sa:

		Frekvencije	Procenti
	Alkoholizam	18	1,2
	Narkomanija	2	0,1
	Kocka	3	0,2
	Prostitucija	13	0,9
	Prosjačenje	111	7,5
	Ništa od navedenog	1140	76,7
	Total	1287	86,6
Nedostajući	odgovori	199	13,4
TOTAL		1486	100,0

Problematika asocijalnih ponašanja ili socio-patoloških pojava, prisutna je, kako generalno u našem društvu, tako i u romskim zajednicama. Činjenica je da su takve pojave u manjem procentu zastupljene među ženskom populacijom, međutim, prisutne su i jedan su od problema unutar romskih zajednica.

Problem sa alkoholom, kockom, psihoaktivnim supstancama, prostitutijom ili prosjačenjem u okviru ovog istraživanja priznalo je 9,9% ispitanica. Najveći procenat navodi da je imao problem sa prosjačenjem, odnosno i dalje ima, 7,5% ispitanih od ukupnog broja istih. 13,4% ispitanica nije dalo odgovor na ovo pitanje.

		Grad u kojem ispitanica živi												
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik	Total		
Posebni problemi, da ste lično imali dodira sa:	Alkoholizam	5	0	0	0	1	3	0	1	0	8	18		
	Narkomanija	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2		
	Kocka	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3		
	Prostitucija	1	2	6	0	0	0	0	0	0	4	13		
	Prosjačenje	18	34	45	2	2	3	0	3	0	4	111		
	Ništa od navedenog	249	145	194	63	292	28	37	11	76	45	1140		
Total		277	182	245	65	295	34	37	15	76	61	1287		

TABELA 26.: Ukoliko ste udati, da li ste stupili u bračnu/ vanbračnu/ privremenu zajednicu prije naunjenih 18 godina života?

		Frekvencije	Procenti
	DA	679	45,7
	NE	601	40,4
	Total	1280	86,1
Nedostajući odgovori		206	13,9
TOTAL		1486	100,0

Rani i dječiji brakovi problematika je kojom se, između ostalih, bavi i ŽRM Uspjeh. Naime, često se predrasude prema Romima i Romkinjama ogledaju i u tome da se kršenje prava Romkinja u vidu tolerisanja nasilja u porodici, sklapanja ranih brakova, trgovine ljudima i radne eksploracije djece, posmatra kao dio romske tradicije, a ne kao ozbiljno kršenje zakona, pa time i ljudskih prava i sloboda.

Značajan procenat Romkinja stupa u bračne/ vanbračne zajednice u dječjoj dobi, tačnije prije navršene 18 godine, što prouzrokuje niz drugih problema kao što je veći indeks maloljetničkih trudnoća u romskoj zajednici u odnosu na neromsку populaciju i povećan rizik od diskriminacije, napuštanja redovnog obrazovanja, izloženost nasilju i sl. Kada su u pitanju podaci iz ovog istraživanja, 45,7% ispitanica u brak je stupilo prije navršenih 18 godina života, dok njih 40,4% tvrdi da je u brak stupila nakon navršene 18 - te godine života. Najveći broj ispitanica koje su stupile u brak prije punoljetstva distribuiran je na području Bijeljine.

		Grad u kojem ispitanica živi											
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik	Total	
Ukoliko ste udati, da li ste stupili u bračnu/ vanbračnu/ privremenu zajednicu prije naunjenih 18 godina života?	DA	118	88	140	12	214	12	20	14	39	22	679	
	NE	156	83	88	43	72	17	22	22	30	68	601	
Total		274	171	228	55	286	29	42	36	69	90	1280	

TABELA 27.: Da li ste član neke stranke?

		Frekvencije	Procenti
	DA	50	3,4
	NE	1429	96,2
	Total	1479	99,5
Nedostajući odgovori		7	0,5
TOTAL		1486	100,0

Društveno-politička participacija Romkinja izuzetno je niska, čak i u tijelima koja predstavljaju interes Roma i Romkinja u BiH. Ovome svakako doprinosi nekonkurentnost Romkinja na tržištu rada ili pak stereotipni stavovi same romske zajednice prema učešću žena u redovnim društvenim tokovima. Međutim, izuzetno je važno za romske zajednice, posebno Romkinje da Romkinje participiraju u društveno – političkom životu.

Tako, interesantan podatak za istražiti bio je koliki je procenat ispitanica koje su članice neke od političkih stranaka i koliko ih učestvuje na izborima. Kako je vidljivo u tabeli 27., 3,4% ispitanica članice su neke političke stranke.

TABELA 28.: Da li glasate na izborima?

		Frekvencije	Procenti
	DA	994	66,9
	NE	482	32,4
	Total	1476	99,3
Nedostajući odgovori		10	0,7
TOTAL		1486	100,0

Pohvalno je da značajan procenat ispitanica tvrdi da izlazi na izbole, njih 66,9%, što je veći procenat od generalne stope izlaznosti stanovništva BiH na izbole.

		Grad u kojem ispitanica živi											Total
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik	Total	
Da li ste član neke stranke?	DA	29	4	1	9	2	4	0	0	0	1	50	
	NE	282	221	259	63	315	32	42	38	79	98	1429	
Total		311	225	260	72	317	36	42	38	79	99	1479	

		Grad u kojem ispitanica živi											Total
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavlje	Doboj	Modriča	Travnik	Total	
Da li glasate na izborima?	DA	190	130	221	56	242	22	35	26	16	56	994	
	NE	121	94	37	16	75	14	7	12	63	43	482	
Total		311	224	258	72	317	36	42	38	79	99	1476	

Shodno distribuciji procentualne zastupljenosti po lokalitetima, uočava se da je najveći procenat izlaznosti na izbole prisutan u Kakanju, Bijeljini i Prnjavoru. Najmanji procenat izlaznosti je u Modrići. Kada je u pitanju članstvo u političkim strankama, najveći broj ispitanica koje su članice stranke distribuiran je na području Tuzle.

TABELA 29.: Da li ste nekada bili izloženi nekom vidu diskriminacije?

		Frekvencije	Procenti
	DA	455	30,6
	NE	1007	67,8
	Total	1462	98,4
Nedostajući odgovori	24	1,6	
Total	1486	100,0	

Diskriminacija je svakodnevica Roma/ kinja. Sa diskriminacijom se susreću u gotovo svim segmentima društvenog, javnog i političkog života, počevši od nemogućnosti političke participacije kada je u pitanju učešće u određenim nivoima vlasti, do diskriminacije prilikom zapošljavanja, obrazovanja, korištenja zdravstvenih usluga, itd. Nažalost, ponekad problem predstavlja neprepoznavanje diskriminacije kao takve od strane Roma/ kinja i neprijavljanje iste relevantnim institucijama i organizacijama.

		Grad u kojem ispitanica živi.											
		Tuzla	Visoko	Kakanj	Prnjavor	Bijeljina	Donji Vakuf	Vukosavље	Doboj	Modriča	Travnik	Total	
Gdje ste najčešće bili izloženi diskriminaciji?	Zdravstvene ustanove	58	39	7	1	32	0	1	7	8	0	153	
	Službe socijalne zaštite	3	34	8	0	32	1	9	0	6	1	94	
	Općinske/ gradske službe	1	20	5	0	11	3	1	0	2	0	43	
	Obrazovne ustanove	12	20	8	1	8	1	5	7	12	1	75	
	Udruženja/ organizacije	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	
	Vlastita porodica	1	0	3	1	1	0	0	1	2	0	9	
	Okolina u kojoj živim (lokalna zajednica)	5	1	1	8	10	5	1	3	10	6	50	
	Drugo	0	0	1	0	0	0	0	0	14	0	15	
TOTAL		80	114	34	11	94	10	17	18	54	8	440	

Da su se susrele sa nekim vidom diskriminacije u ovom istraživanju pijavilo je 30,6% ispitanica, dok 67,8% tvrdi da nije. Kako je prikazano u narednoj tabeli, najveći broj ispitanica susrelo se sa diskriminacijom u zdravstvenim ustanovama, zatim ustanovama socijalne zaštite te obrazovnim ustanovama. Najveći broj ispitanica koje su se susrele sa diskriminacijom je s područja Kaknja.

TABELA 30.: Grad u kojem ispitanica živi.

		Frekvencije	Procenti
	Tuzla	311	20,9
	Visoko	226	15,2
	Kakanj	262	17,6
	Prnjavor	72	4,8
	Bijeljina	321	21,6
	Donji Vakuf	36	2,4
	Vukosavlje	42	2,8
	Doboj	38	2,6
	Modriča	79	5,3
	Travnik	99	6,7
	Total	1486	100,0

U tabeli 30. prikazana je distribucija uzorka ispitanica iz istraživanja koje je imalo za cilj da prikaze socijalnu sliku Romkinja sa područja Bosne i Hercegovine, odnosno 10 lokalnih zajednica u kojima djeluju članice ŽRM Uspjeh.

Shodno podacima iz tabele, primjećuje se da je najveći broj ispitanica sa područja Bijeljine, potom Tuzle, Visokog i Kaknja. Najmanje ispitanica je sa područja Donjeg Vakufa, Vukosavlja i Doboja. Prilikom posmatranja ovih podataka, treba imati u vidu brojnost romske populacije na navedenim područjima, te iz tog razloga, nije bilo moguće da se uzorak brojčano ujednači.

Istraživanje je provedeno na području Tuzle, Visokog, Kaknja, Prnjavora, Bijeljine, Donjeg Vakufa, Vukosavlja, Doboja, Modriče i Travnika.

ZAKLJUČAK

Kako je ranije navedeno, socijalna karta predstavlja prikaz socio – ekonomskog stanja određene populacije ili generalno stanovništva određenog lokaliteta. Naime, cilj ovog dokumenta, odnosno socijalne karte bio je da što vjerodostojnije prikaže stanje, odnosno socio – ekonomski status Romkinja sa područja na kojima djeluje Ženska romska mreža Uspjeh. Kako se nerijetko susrećemo sa oprečnim podacima vezanim za stanje prava i potreba Romkinja, počevši od broja Roma/kinja koji žve na području Bosne i Hercegovine, do nepostojanja adekvatne statistike vezane za obrazovanje, zapošljavanje, nasilje, pa i diksriminaciju, jer kako većina insituticija koje se bave navedenom problematikom navodi, statistiku, odnosno evidenciju ne vode prema nacionalnoj pripadnosti. U skladu s navedenim, ne samo da je ovaj dokument važan kao svojevrstan uvid u stvarno stanje na terenu kada su u pitanju romske zajednice, nego i kao alat koji će poslužiti kao mehanizam i vodilja za dalje planove i aktivnosti ŽRM Uspjeh.

Treba napomenuti da je provedba istraživanja planirana prije nastupanja pandemije COVID-19, odnosno da se sistem prikupljanja i obrade podataka planirao u skladu sa redovnom situacijom, jer nije bilo moguće predvidjeti sve poteškoće koje će se desiti za vrijeme provedbe ovog istraživanja. Prvobitni plan za brojnost uzorka u cilju prikazivanja što realnije slike sa terena bio je dvije hiljade Romkinja (2 000), međutim, zbog niza poteškoća sa kojima su se istraživačice susrele tokom provedbe istog, konačni broj ispitanica bio je 1486. Distribucija uzorka po lokalitetima nije ujednačena, a vršenje istraživanja vršilo se metodom „od vrata do vrata“.

Rezultati su pokazali da se Romkinje i dalje suočavaju sa problemima kao i ranijih godina, ali treba napomenuti da je ipak vidljiv napredak u odnosu na raniji period i podatke iz ranijih istraživanja. Podaci pominjani u ranijim istraživanjima govore da gotovo 90% Romkinja nema pristup različitim društvenim dobrima kao što su zdravstvene usluge, obrazovanje, zaposlenje, dok je ovo istraživanje pokazalo da je situacija ipak nešto bolja.

Pohvalno je da čak 18 ispitanica iz uzorka se izjašnjava da ima završenu visoku stručnu spremu, dok 10,4% od ukupnog broja ispitanica ima završenu srednju školu. Također, zaposlenost je nešto veća nego to zvanične statistike najčešće pokazuju, 5,5%, dok 83% ispitanica tvrdi da ima regulisano zdravstveno osiguranje.

Međutim, uporedimo li ove podatke sa podacima iz opće populacije, može se konstatovati da je stanje u romskim zajednicama, posebno kada su u pitanju Romkinje i dalje loše i da su neophodne reforme u oblasti socijalne zaštite koje bi omogućile smanjenje stope socijalne isključenosti Romkinja.

I dalje je u romskim zajednicama prisutno nasilje koje se toleriše pod izgovorom tradicije, običaja i predrasuda pojedinih predstavnika/ca institucija, koji zbog svojih predrasuda, kojih nisu svjesni, ozbiljna narušavanja osnovnih ljudskih prava smatraju običajnim pravom i „ciganskim poslovima“. Također, zabrinjavajuća je činjenica da su rani i dječiji brakovi i dalje u značajnoj mjeri zastupljeni, te maloljetničke trudnoće i rađanje djece u dječijoj dobi, što predstavlja direktnu prijetnju po život i zdravlje romskih djevojčica.

Stoga, neophodno je i dalje da se radi na suzbijanju ovakvih pojava, prije svega osnaživanjem Romkinja kroz obrazovanje i zapošljavanje, te omogućavanje većeg stepena socijalne zaštite. Pored toga, neophodno je da se radi na osvještavanju predrasuda kod samih predstavnika/ ca institucija koje nerijetko poručuju neadekvatnu reakciju na različite probleme sa kojima se suočava romska zajednica.

Kako se u preporukama uunutar *Platforme za unaprijeđenje prava i položaja Romkinja u Bosni i Hercegovini*⁸ navodi, nephodno je:

- ✓ Preispitivanje mogućnosti poboljšanja propisa i njihove primjene, te revizije programa i mjera u postojećim strateškim dokumentima u svrhu unapređenja položaja Romkinja.
- ✓ Poboljšanje zastupljenosti Romkinja u tijelima koje kreiraju različite politike i strategije u Bosni i Hercegovini.
- ✓ Kada je u pitanju oblast socijalnog stanovanja analizirati postojeće zakonodavstvo koje se primjenjuje u BiH i izraditi preporuke za unapređenje i harmonizaciju propisa kojim se osigurava olakšano stambeno zbrinjavanje marginalizarnih grupa Romkinja.
- ✓ Kada je u pitanju zapošljavanje žena Romkinja potrebno je pokrenuti i primjenjivati posebno dizajnirane programe koji će osigurati održive prilike za njihovo zapošljavanje.
- ✓ Poboljšati pristup zdravstvenoj zaštiti i posebno programima koji su namijenjeni za reproduktivno zdravlje žena te kreirati dodatne socijalne i preventivno zdravstvene programe za podršku ženama i djevojčicama te romskim porodicama sa djecom.
- ✓ Poboljšati obuhvat obrazovanjem Romkinja.
- ✓ U okviru postojećih politika, strategija i planova kreirati specifične mjere vezane za suzbijanje nasilja u porodici u romskim zajednicama posebno za suzbijanje nasilja nad romskim ženama.
- ✓ Inicirati da se u okvire Gender politika uključe posebne i konkretnе mjere prevencije dječijih ugovorenih brakova te posebne mjere u okviru Strategije za borbu protiv trgovine ljudima.
- ✓ Inicirati donošenje odgovarajućeg programskog dokumenta za suzbijanje diskriminacije i anticiganizma.

⁸ Platforma za unaprijeđenje položaja Romkinja u BiH (2019.) koju je u saradnji sa Ženskom romskom mrežom Uspjeh BiH izradilo Udruženje žena Romkinja „Bolja budućnost“ Grada Tuzla. Izvor: www.bolja-buducnost.org

ANEX

U P I T N I K

Podaci iz upitnika koristiti će se u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti ličnih podataka ("Službeni glasnik BiH" broj: 49/06, 76/11 i 89/11).
Podaci uzeti od ispitanika služe u svrhu izrade socijalne karte

(Šifra upitnika: _____)

1. Ime (ime oca) prezime: _____
2. Datum i mjesto rođenja: _____
3. Ulica stanovanja i broj: _____
4. Broj telefona: _____
5. Porijeklo ispitanice:
 - a) Domicilno
 - b) Izbjeglo
 - c) Raseljeno
 - d) Povratnik
 - e) Stranac
6. Živi u porodici koja je: a) Potpuna b) Nepotpuna (Zaokružiti odgovor)

7. Bračni status (Ispitanica živi u):
 - a) Bračna zajednica (sklopljena pred matičarem),
 - b) Vanbračna zajednica (nikada nisu vjenčani pred matičarem)
 - c) Razvedena (rješenjem Suda)
 - d) Razdvojeni (supružnici ne žive zajedno ali nikada nije pokrenut proces razvoda bračne zajednice)
 - e) Udovica
 - f) Neudata

Ukoliko ste u pitaju br.7 zaokružili odgovor „c), ili d)“ odgovarate na pitanje 8. Ukoliko ne, pređite na pitanje 9.

8. Ukoliko Vaš (bivši bračni partner), biološki otac od Vaše djece ne živi sa Vama, da li vrši obavezu izdržavanja djece?

DA

NE

(Zaokruži odgovor)

Ukoliko je Vaš odgovor „**NE**“, molimo Vas da navedete razlog:

9. Da li ste samohrana majka:

- a) Da
 - b) Ne
 - c) Nemam djece
-

10. Radni status (žene od 15 – 65g.):

- a) Zaposlena
- b) Nezaposlena
- c) Penzionerka
- d) Na Birou
- e) Nije na Birou

11. Na koji način izdržavate porodicu:

- a) Radom na dnevnicu,
- b) Sakupljanjem sekundarnih sirovina,
- c) Sezonski poslovi,
- d) Radni odnos na neodređeno vrijeme,
- e) Radni odnos na određeno vrijeme, _____ (navesti do kada)
- f) Privatna registrovana djelatnost – navesti koje vrste _____
- g) Privatna neregistrovana djelatnost – navesti koje vrste _____
- h) Penzija – navesti visinu penzije _____ (nije obavezno) (nova/polovna roba, auta,...)
- i) Pomoć od strane rodbine,
- j) Pomoć od strane Udruženja, navesti naziv Udruženja _____
- k) Ostalo (prošačenje – ne postavljati pitanje, samo zaokružiti ukoliko imate saznanje)

12. Kolika je visina ukupnih novčanih primanja kojima raspolažate na mjesечноj osnovi: _____ KM.

(okvirno – nije obavezno navesti)

13. Ostvarujete li neki vid novčane pomoći putem CSR-a:

- a) Jednokratna novčana pomoć,
- b) Jednokratna pomoć za opremu novorođenčeta,
- c) Stalna novčana pomoć (stalna socijalna),
- d) Pomoć i njega od strane drugog lica (tuđa njega i pomoć),
- e) Novčana pomoć po osnovu tjelesnog oštećenja,
- f) Novčana naknada za ortopedski dodatak,
- g) Dječiji dodatak (ako da, za koliko djece) _____
- h) Uvećan dječiji dodatak (ako da, za koliko djece) _____
- i) Drugi vid socijalne pomoći _____
- j) Civilna žrtva rata,
- k) Ništa od navedenog,

14. Da li ste nekada bili:

- a) Na izdržavanju zatvorske kazne,
- b) Smještena u Dom za djecu bez roditeljskog staranja,
- c) Smještena u Prihvatište za djecu bez adekvatnog roditeljskog staranja,
- d) Smještena u sigurnoj kući,
- e) Drugo, _____

(Navesti)

15. Da li ste bili izloženi nasilju:

- a) u porodici, koliko puta _____
- b) u školi, koliko puta _____
- c) na radnom mjestu, koliko puta _____
- d) u svojoj lokalnoj zajednici, koliko puta _____
- e) drugo _____

16. Od strane koga ste bili izloženi nasilju:

- a) Muža,
- b) Sina,
- c) Kćerke,
- d) Majke,
- e) Oca,
- f) Sestre,
- g) Komšije/Komšinice
- h) Šefa/šefice

17. Da li ste upoznati kome se treba obratiti u slučaju nasilja u porodici?

DA NE

(Zaokruži odgovor)

- 18. Vaš nivo obrazovanja: -----

- a) 1-2 razred OŠ
- b) 3-4 razred OŠ
- c) 5-9 razred OŠ
- d) 1-2 razred SŠ
- e) 3-4 razred SŠ
- f) Fakultet
- g) Nisam išla u školu
- h) Trenutno sam na školovanju

19. Ukoliko niste išli u školu, navedite razlog:

- a) Nisam željela u školu,
- b) Roditelji mi nisu dali,
- c) Nismo imali novac za školu,
- d) Stalno smo se selili,
- e) Morala sam da radim,
- f) Drugo _____

20. Za stanovanje koristim: a) Kuću b) Stan c) Baraku d) Improviziran objekat

21. Kuća/stan/baraka je u vlasništvu:

- a) Vlastitom 1/1, 1/2, 1/3, 1/4, _____
- b) Vlastitom ali nemamo regulisane papire,
- c) Roditelja,
- d) Rodbine,
- e) Prijatelja,
- f) Grada,
- g) Vjerske zajednice _____ (navesti koje)
- h) Iznajmljujemo objekat i visina mjesecne rente za kuću/stan iznosi _____ KM.

22. Površina objekta u kojem živite iznosi _____ m² i objekat je priključen na:

- a) Električnu mrežu (struja),
- b) Vodovodnu mrežu (voda),
- c) Kanalizacionu mrežu (kanalizacija),
- d) Kablovsku televiziju (TV),
- e) Internet,
- f) Telefon
- g) Ništa od navedenog (Zaokružiti jedan ili više odgovora)

23. Da li posjedujete i koliko:

- a) Zemljišta - parcela _____ m² (Navesti)
- b) Šuma _____ m² (Navesti)
- c) Voćnjak _____ m²
- d) Plastenik _____ m², navesti koliko plastenika _____
- e) Stoka _____, navesti količinu _____
- f) Perad _____, navesti količinu _____
- g) Ne posjedujemo ništa od navedenog

24. Posjedovanje motornog vozila:

- a) Motocikl, _____ (navesti količinu)
 - b) Auto, _____
 - c) Kombi, _____
 - d) Kamion, _____
 - e) Traktor, _____
 - f) Motokultivator, _____
 - g) Poljoprivredne mašine _____ (navesti vrstu i količinu)
 - h) Ne posjedujemo motorno vozilo,
-

25. Da li imate regulisano zdravstveno osiguranje:

DA

NE (ukoliko ste zaokružili „NE“ navedite razlog).

26. Da li bolujete od nekog vida hroničnog oboljenja?

DA

NE

(Ukoliko je Vaš odgovor „DA“ navedite od koje vrste oboljenja) _____

(npr. dijabetes, bronhitis, astma, bolesti kičme, angina pektoris..)

27. Da li bolujete od nekog vida malignog oboljenja?

DA

NE

(Ukoliko je Vaš odgovor „DA“ navedite i od koje vrste malignog oboljenja) _____

(npr. karcinom pluća, dojke, debelog crijeva..)

28. Da li ste osoba sa invaliditetom?

DA

NE

29. Da li redovno vršite vakcinaciju svoje djece?

DA

NE

Ukoliko je odgovor „NE“ , obrazložiti zašto_____

30. Ukoliko ste udati, da li ste stupili u vanbračnu/bračnu/privremnu zajednicu prije napunjениh 18 godina života?

DA **NE**

Ukoliko je Vaš odgovor „**DA**“ navedite koliko ste godina imali _____.

31. Posebni problemi (socijalno - patološki oblici ponašanja), da li ste lično imali dodira sa:

- a)** Alkoholizam,
- b)** Narkomanija,
- c)** Sukob sa zakonom,
- d)** Kocka,
- e)** Prostitucija,
- f)** Prosjačenje,
- g)** Ništa od navedenog _____

32. Da li ste članica neke političke stranke?

DA **NE**
(Zaokruži odgovor)

33. Da li glasate na izborima?

DA **NE**
(Zaokruži odgovor)

34. Da li ste nekada bili izloženi nekom vidu diskriminacije?

DA **NE**
(Zaokruži odgovor)

35. Gdje ste najčešće bili izloženi diskriminaciji:

- a) Zdravstvene ustanove,
- b) Službe socijalne zaštite,
- c) Općinske/gradske službe,
- d) Obrazovne ustanove,
- e) Udruženja/organizacije,
- f) Vlastita porodica,
- g) Okolina u kojoj živim (lokalna zajednica)
- h) Drugo _____

36. Napomena anketara (navesti za koja pitanja): _____

Zahvaljujemo se na odvojenom vremenu!

Intervju je održan dana ___/___/202___.g.; početak intervjuia u ___/___ h – završen intervju u ___/___ h